об'єктами дослідження та фізичною сутністю явищ, що ускладнює розв'язання задач з фізики і математики. Студенти легко розв'язують стандартні задачі, в яких використовуються відомі формули та рівняння.

При розв'язанні контрольних завдань, в яких розглядаються складні фізичні процеси та явища, більшість студентів зазнавала труднощі і потребувала додаткових пояснень сутності фізичних явищ, наведених в тексті задач.

Надмірне використання тестування поряд з позитивними аспектами призводять до зниження логіки дослідження, інтуїтивних механізмів мислення і, як слідство, до угадування вірної відповіді.

На підставі сказаного можна зробити висновок, що необхідно при проведенні занять з природничих дисциплін використовувати такі методики, які спонукають студентів до активної розумової діяльності. Вже багато років існують і успішно використовуються методики критичного мислення. Доцільно їх використовувати на практичних заняттях підчас розв'язання характерних задач з точки зору фізичних явищ. Ці заняття можна проводити у формі семінарів, в яких використовуються елементи критичного мислення.

Наведемо примірний план семінару з елементами критичного мислення:

1. Актуалізація.

Пропонується обговорити тему лекції з точки зору сутності явищ як у групі в цілому, так і в парах.

При цьому необхідно скласти перелік питань і запропонувати їх аудиторії для обговорення. Можна використовувати "мозковий штурм" для вибору кращого варіанту пояснення явищ.

2. Осмислення.

Обговорюються фізичні явища, які лежать в основі характерних задач.

3. Рефлексія.

Збір і фіксування експериментальних даних із лекційного та додаткового матеріалів, та на їх основі формулювання законів. Студенти складають таблиці, графіки, необхідні для розв'язання задач.

4. Підведення підсумків заняття та формулювання висновків.

Із результатів підсумкового контролю в групах, де проводились заняття з використанням методик критичного мислення, видно, що число студентів, які отримали правильні чи близькі до правильних відповіді, збільшилось.

Таким чином, поєднування активних форм роботи із студентами з перевіркою їх знань за допомогою тестового контролю підвищує рівень знань студентів, підвищує їх рівень розумової діяльності.

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ЗМІСТ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В УКРАЇНІ (20-ТІ РОКИ XX СТ).

Багно Ю.М. (Переяслав-Хмельницький)

Зміни соціально-культурного життя в Україні активізували питання зміни системи освіти, в тому числі і вищої. Підготовка вчителів у різні періоди розвитку шкільництва в Україні мала особливе значення. Цій проблемі присвячені праці В.Майбороди, О.Савченко, М.Євтуха, М.Ярмаченка та інших сучасних науковців. Важливе наукове значення у становленні та розвитку вищої освіти становлять 20-30-ті роки XX століття, як період значних наукових зрушень, інноваційних поглядів на зміст освіти в початковій школі, середній та вищій школі.

Мета статті – здійснити історико-педагогічний аналіз проблеми органі-

зації навчання майбутніх вчителів сільських початкових шкіл на початку 20-х років ХХ ст.

Завдання статті – розкрити соціально-культурний зміст навчання у підготовці вчителів сільських початкових шкіл в 20-х роках ХХ століття.

На початку 20-х років ХХ ст. у відповідності до "Кодексу законів про народну освіту" та "Тимчасового положенням про вищі навчальні заклади України", вищими педагоічними закладами було визнано інститути народної освіти (ІНО) та вищі трирічні курси. Підготовку працівників соціального виховання, тобто вчителів початкової школи здійснювали вищі трирічні педагогічні курси. Організовуючи роботу вищих навчальних закладів на початку 20-х років ХХ століття в Україні керівництвом Народного комісаріату було визначено два різні за змістом шляхи підготовки вчителів: для сільських та міських початкових шкіл окремо. Зміст навчання на курсах, що готували спеціалістів для роботи в сільських початкових школах полягав у вивченні особливостей сільськогосподарського виробництва, а на курсах, що здійснювали підготовку педагогів для міських шкіл – вивчення промислового виробництва. Для сільських початкових шкіл здійснювали підготовку Бердянські, Олександрійські, Прилуцькі, Полтавські, Конотопські, Житомирські, Ржищивські, Вінницькі, Тульчинські, Зінов'ївські педагогічні курси.

Сільська школа початку 20-х років ХХ ст. в Україні повинна була бути культурним осередком свого регіону, це стало можливим завдяки впровадженню в практику раціональних знань про виробництво, шляхи підняття продуктивності праці та поліпшення умов господарювання та вцілому життя сільського працівника. Такі вимоги часу вимагали і відповідної підготовки вчителів сільських початкових шкіл.

У відповідності до звіту Бердянських педагогічних курсів, за перший триместр 1924/25 навчального року навчальний матеріал, переважно, був зорієнтований на вивчення основ сільського господарства. З метою практичного ознайомлення майбутніх вчителів з сільськогосподарським виробництвом та набуття ними практичних умінь ці курси створили власне господарство, в якому обов'язково працювали студенти. Засвоєнню знань з основ сільськогосподарського виробництва допомагали заняття з фізики, хімії, географії, природознавства, біології та енциклопедії техніки, які становили виробничий цикл навчального плану і проводились з урахуванням особливостей виробництва регіону в якому знаходились курси. Така організація навчального процесу сприяла засвоєнню соціально-культурних знань, головна ознака яких – зв'язок з природною основою життя населення, для сільської місцевості це ознайомлення з особливостями сільськогосподарського виробництва, ознайомлення з побутом, мовою, соціальним та економічним становищем селян. Засвоєнню соціально-культурних знань також сприяла організація суспільно корисної праці, основною метою якої було формування громадського робітника серед населення.

У свою чергу Житомирські педагогічні курси які також готували своїх вихованців до роботи у сільських початкових школах, теоретичні знання з сільськогосподарського виробництва надавали протягтом трьох років навчання по дві години на тиждень. Слід зазначити, що для закріплення знань з сільського господарства, проводилась практика на базі педкурсів та радгоспів.

Особливого значення у 20-х роках ХХ ст. набувала проблема організації практики в педагогічних технікумах. Крім педагогічної практики педагогічні курси проводили практику в господарстві вузу, безпосередньо пов'язану з виробництвом. У цей період у педагогічних вузах в Україні були запроваджені такі форми практики:

- праці в майстернях,
- праця в господарстві вузу,
- екскурсії на виробництво,
- педагогічна практика.

Наприклад, Круп'янські педагогічні курси для поглиблення у студентів знань з сільськогосподарського виробництва обов'язковою була організація практичних занять у своєму господарстві, яке мало 4 десятини землі [1, с.100]. Переважно праця студентів на цій землі мала практичний спостережно-показовий характер:

- обробіток землі різними способами (копання лопатою, орання плугом і трактором);
- значення угноювання (при одній культурі на угноєному і неугноюваному участках);
- різні способи посіву і посадка однієї культури;
- знайомство з головними видами праці у сільському господарстві при городництві [1, с.100].

Таким чином майбутні вчителі засвоювали знання не лише про особливості сільськогосподарського виробництва, а й набували практичних умінь. З методичної точки зору, на той час, вивчення виробництва – це ознайомлення з технікою виробництва, і велика виховна справа [3, с.404]. Кращому засвоєнню знань про місцеве виробництво сприяли заняття з вивчення місцевого краю, у навчальному плані Старобільських педагогічних курсів цим заняттям відводились різна кількість годин протягом трьох років: першого року навчання відводилось 6 днів, другого – 12 днів, третього – 13 днів. На таких заняттях майбутні вчителі здобували знання про соціальне, економічне та культурне значення певного регіону на основі чого формувалась краєзнавча компетенція.

В Україні з 1925 року у зв'язку з недостатньою кількістю вчителів в початкових школах окрім вчителів які мали педагогічну освіту, почали призначати також тих, хто склав іспити за "Положенням про іспити на право вчителювання в чотирирічній трудовій школі Соціального виховання", який було затверджено Народним комісаріатом України 22.07.1925 року. У відповідності до цього "Положення", для здачі іспиту пропонувалась спеціальна програма, а з метою виявлення якості здобутих педагогічних знань та умінь, знань системи соціального виховання та змісту програм "Порадника соціального виховання" останнього видання – проводився колоквіум [2, с.54].

Слід зазначити, що програма іспитів на право вчителювання в початковій школі вимагала глибоких та систематичних знань з педагогіки та суспільствознавства, української мови, української літератури, математики, неорганічної природи, Радянського будівництва.

Особливістю програми із суспільстознавства був їх зміст, а саме наповнення його соціально-культурним навчальним матеріалом: Розвиток економічних норм. Класова боротьба. Захід. Росія та Україна. Війна та криза. Жовтнева революція й боротьба за ради. У свою чергу програма з природознавства також мала матеріал сповнений соціально-культурним змістом: (Рослини. Людина й тварини), що вимагало осмислення взаємодії людини і природи, формування цілісного уявлення образу рідного краю, його побут, мову, а особливо говір, ментальність, трудові навички. Так, програма з географії на основі вивчення Фізично-екномічної географії УСРР та СССР, загальних відомостей з фізико-економічної географії СРСР, вивчення країн Європи та світу передбачала засвоєння знань з про господарську культуру суспільства, торгівлю, домашнє господарство та навколишнє виробництво, а також формування знань про особливості природних умов окремого регіону, його пророднх

ресурсів, усвідомлення ролі та місця певного регіону вцілому в Україні, місце України в системі Радянського Союзу на той час [2, с.54].

Отже, у процесі підготовки вчителів сільських початкових шкіл основна увага приділялась залученню їх до соціальної дійсності, адаптації до соціально-культурного життя, а саме зв'язку з культурою суспільства. Звичайно, наша стаття не розкриває всі аспекти соціально-культурного змісту навчання у вищій школі в Україні в 20-ті роки XX ст., ця проблема потребує подальшого розгляду та аналізу.

Література

1. Матеріали про стан та роботу педагогічних технікумів та курсів (протоколи, накази, звіти, доповідні записки, плани, програми, кошториси). – ЦДАВОВ. – Ф. 166. – оп.5. – спр.571. – 721 арк.
2. Положення про іспити на право вчителювання в 4-х річній трудшколі Соцвиху, що його затверджено НКО 22/VII. 25 р. // Бюлетень Кам'янецької інспектури народної освіти. – 1927. – Ч.1-2. – С.53-54.
3. Стенограма засідань IV сесії науково-педагогічного комітету Головсоцвиху при Наркомосі УСРР. – ЦДАВОВ. – Ф. 166. – оп.5. – спр.678. – 418 арк.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ КОНЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Безсонова В.О., Самусенко Ю.В. (Полтава)

Розвиток системи освіти в сучасному суспільстві йде по шляху стандартизації. Стандарти в професійній освіті мають за основу професійну характеристику майбутніх фахівців відповідно до вибраного профілю. Кожен навчальний заклад, кожен педагог має право вибрати для своєї роботи, спроектувати таку педагогічну технологію або систему організації процесу навчання, яка сприятиме досягненню мети освіти в конкретній області, найкращим чином підходити індивідуальним якостям педагога, а також буде прийнята учнями.

Концентроване навчання – особлива технологія організації навчального процесу, при якій увага педагогів та учнів зосереджується на глибшому вивченні кожного предмету за рахунок об'єднання уроків в блоки, скорочення числа дисциплін, які паралельно вивчаються, протягом навчального дня, тижня.

Мета концентрованого навчання полягає у підвищенні якості навчання і виховання учнів через створення оптимальної організаційної структури навчального процесу, зближення навчання з природними психологічними особливостями людського виховання.

Сутність концентрованого навчання:

- безперервність процесу пізнання та його цілісність (починаючи з первинного сприйняття і закінчуючи формуванням умінь користуватися вивченим матеріалом);
- одноразова тривалість вивчення теми, розділу або всієї навчальної дисципліни, яка забезпечує їх місце засвоєння;
- скорочення числа дисциплін, які вивчаються одночасно;
- орієнтація навчального процесу на розвиток самостійності, відповідальності, творчої активності учнів;
- варіативність і комплексність вживаних форм та методів навчання, адекватних цілям і змісту навчального матеріалу, які враховують